

Archeo-rapport 446

**Het archeologisch vooronderzoek aan de Kanunnik
Davidlaan in Lier**

Nick Van Liefferinge

Archeo-rapport XXX

**Het archeologisch vooronderzoek aan de Kanunnik
Davidlaan in Lier**

Nick Van Liefferinge

**Tienen, 2018
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 446 Het archeologisch vooronderzoek aan de Kanunnik Davidlaan in Lier

Opdrachtgever:	Vanhaerents Development nv
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Nick VanLiefveringe
Auteurs:	Nick VanLiefveringe
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2018 /12.825/19

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2018, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Opdrachtgever	VanhaerentsDevelopment nv Poortakkerstraat 94 9051 Gent (Sint-Denijs-Westrem)
Uitvoerder	Studiebureau archeologie bvba
Vergunningshouder	Nick Van Liefveringhe
Beheer en plaats opgravingsgegevens	Deze gegevens werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Beheer en plaats vondsten en stalen	De vondsten en stalen werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Projectcode	2016/363
Vindplaatsnaam	Lier, Kanunnik Davidlaan
Locatie	Provincie Antwerpen, Gemeente Lier, Kanunnik Davidlaan 31
<i>Bounding Box</i> (Lambertcoördinaten)	X(min): 163758 Y(min): 202108 X(max): 163879 Y(max): 202236
Kadasternummers	Lier, Afd. 1, Sectie K, nrs. 256/c, 258/d, 259/d, 259/e, 259/f, 259/g, 259/h, 259/k, 259l, 259/m, 285/a, 287/k, 287/v, 287/w, 287/x, 287/y, 288/c, 288/d
Oppervlakte	0,82 ha
Kadasterplan	Zie fig. 1.1
Begindatum veldwerk	20/10/2016
Einddatum veldwerk	21/10/2016

Verwijzing Bijzondere voorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Lier, Kanunnik Davidlaan 31
Archeologische verwachtingen	Het projectgebied situeert zich in de historische kern van Lier en in de bodem kan dus belangrijke informatie over de vroege ontwikkeling van de stad zijn bewaard.
Aard van de bedreiging	Realisatie van een nieuw dienstencentrum met 44 appartementen.

Inhoudstafel

1. Inleiding	p. 3
1.1 Algemeen	p. 3
1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3 Archeologische en historische voorkennis	p. 4
1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p. 7
2. Werkmethode	p. 9
3. Analyse	p. 11
3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p. 11
3.2 Het sporen- en vondstenbestand	p. 13
3.2.1 Proefsleuf 1 (WP1)	p. 13
3.2.2 Proefsleuf 2 (WP2)	p. 16
3.2.3 Proefsleuf 3 (WP3)	p. 17
3.2.4 Proefsleuf 4 (WP4)	p. 18
3.2.5 Proefsleuf 5 (WP5)	p. 19
3.2.6 Proefsleuf 6 (WP6)	p. 20
3.2.7 Proefsleuf 7 (WP7)	p. 20
3.2.8 Proefsleuf 8 (WP8)	p. 20
3.2.9 Proefsleuf 9 (WP9)	p. 21
3.2.10 Proefsleuf 10 (WP10)	p. 25
4. Synthese	p. 27
4.1 Interpretatie en datering	p. 27
4.2 Beantwoording onderzoeksvragen	p. 27
5. Besluit	p. 31
Bibliografie	p. 33
Bijlagen (digitaal)	
Bijlage 1a: Overzichtsplan, GPS-meting (DXF-bestand)	
Bijlage 1b: Overzichtsplan, geprojecteerd op het kadasterplan (PDF-bestand)	
Bijlage 2: Fotoinventaris	
Bijlage 3: Sporeninventaris	
Bijlage 4: Vondsteninventaris	
Bijlage 5: Bodemkundig verslag	

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Wegens de plannen voor de realisatie van een nieuw dienstencentrum met 44 appartementen heeft Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2016/363) op een terrein met een oppervlakte van ca. 1,1 ha gelegen aan de Kanunnik Davidlaan in Lier. Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba op 20 en 21 oktober 2016.

Voor een correcte vergunningsaanvraag voor de bouw van de appartementen was volgens de nieuwe archeologieregelgeving tevens de opmaak van een archeologienota noodzakelijk. Deze archeologienota (ID: 1044) werd opgesteld door Studiebureau Archeologie bvba na afloop van het proefsleuvenonderzoek en bekrachtigd door Onroerend Erfgoed op 16/11/2016.¹

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het betreft de locatie van een voormalig rust- en verzorgingstehuis (RVT) (fig. 1.1), waarvan de hoofdgebouwen inmiddels zijn gesloopt. Het terrein situeert zich in de zuidwestelijke sector van het historisch centrum van de stad (fig. 1.2).

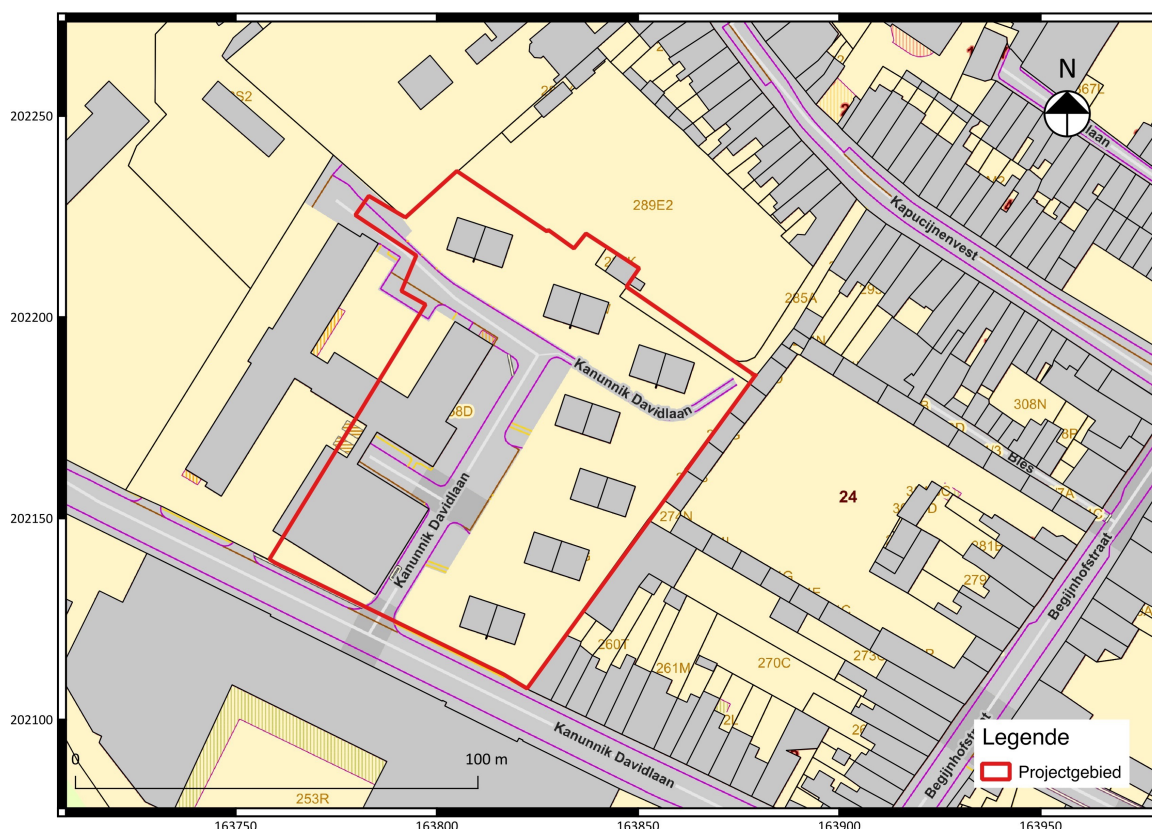

Fig. 1.1: Kadasterplan met afbakening van het projectgebied (bron: AGIV).

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1044>

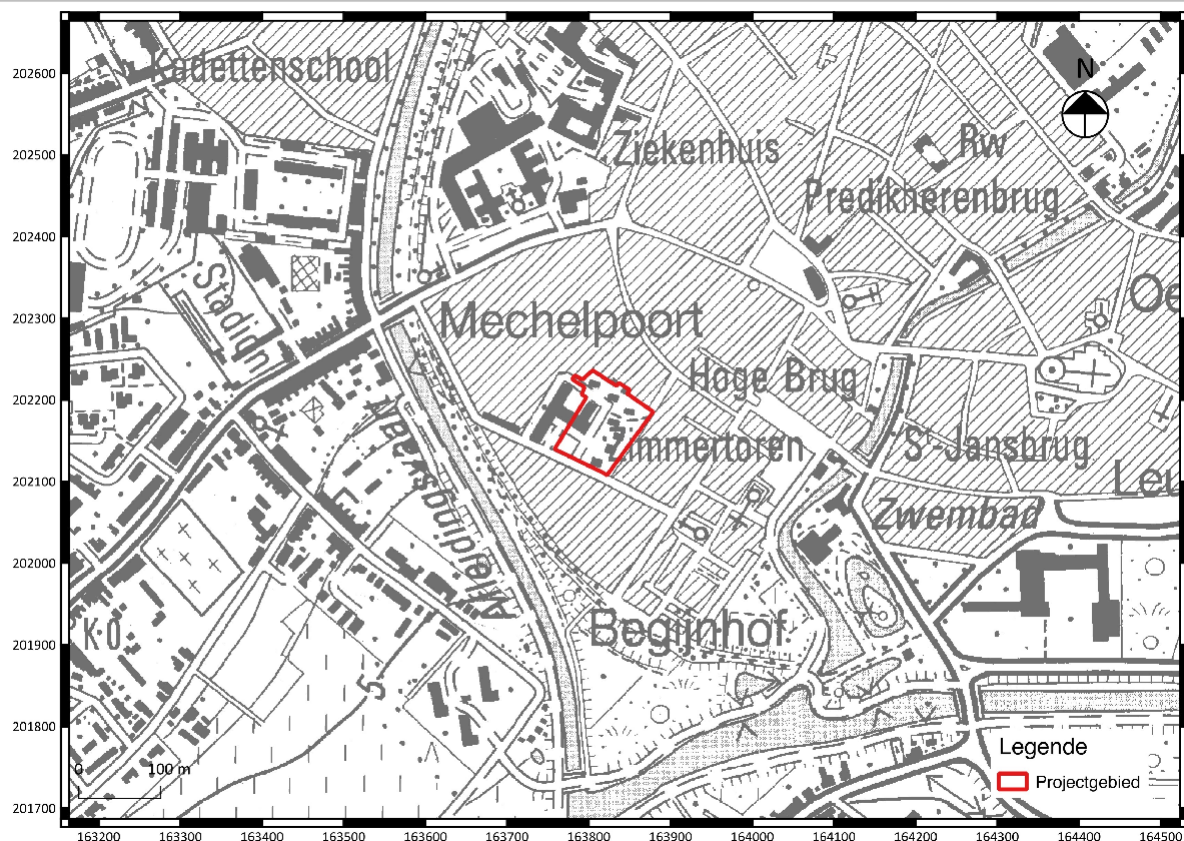

Fig. 1.2: Uitsnede van de topografische kaart (bron: AGIV).

1.3 Archeologische en historische voorkennis

Het terrein bevindt zich tussen de tweede (14de eeuw) en derde (eind 14de-begin 15de eeuw) stadsomwalling, ten noordwesten van het beginhof en net ten oosten van de vesten. Deze laatste markeert overigens het tracé van de derde stadsomwalling. Historisch kaartmateriaal en gravures van de 16de tot en met de 19de eeuw (Deventer, Braun en Hogenberg, Giucciardini, tekeningen over de Lierse furie, Ferrariskaart en Vandermaelenkaart) tonen allemaal hetzelfde beeld: verspreide bebouwing gelegen tussen moestuinen en akkers.¹

In december 2016 werd door All Archeo bvba een archeologienota opgemaakt in het kader van de herinrichting van de Kanunnik Davidlaan.² Het betrof een bureauonderzoek (met beschrijving van de archeologische en historische voorkennis) en een programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem. In oktober 2017 werd het veldwerk uitgevoerd door archeologen van Monument Vanderkerckhove nv. De resultaten hiervan werden gepresenteerd in een nota.³

¹ Bron: bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem, Agentschap Onroerend Erfgoed (06/10/2016).

² <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/1255>

³ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/5340>

Een plattegrond van Braun & Hogenberg uit 1612 (fig. 1.3) vormt een vrij accurate reminiscentie van het laatmiddeleeuws stadsbeeld. Ter hoogte van het projectgebied was er destijds sprake van een tuin- of park met een gebouwcomplex (boerderij/hovenierswoning) langs de straatkant (huidige Kanunnik Davidlaan). Van oudsher werd het complex benoemd als *'t Paradijs*. Later fungeerde een deel van de site ook als oefenterrein van de Sint-Sebastiaan handbooggilde en verkreeg het de naam *Handbogenhof*.

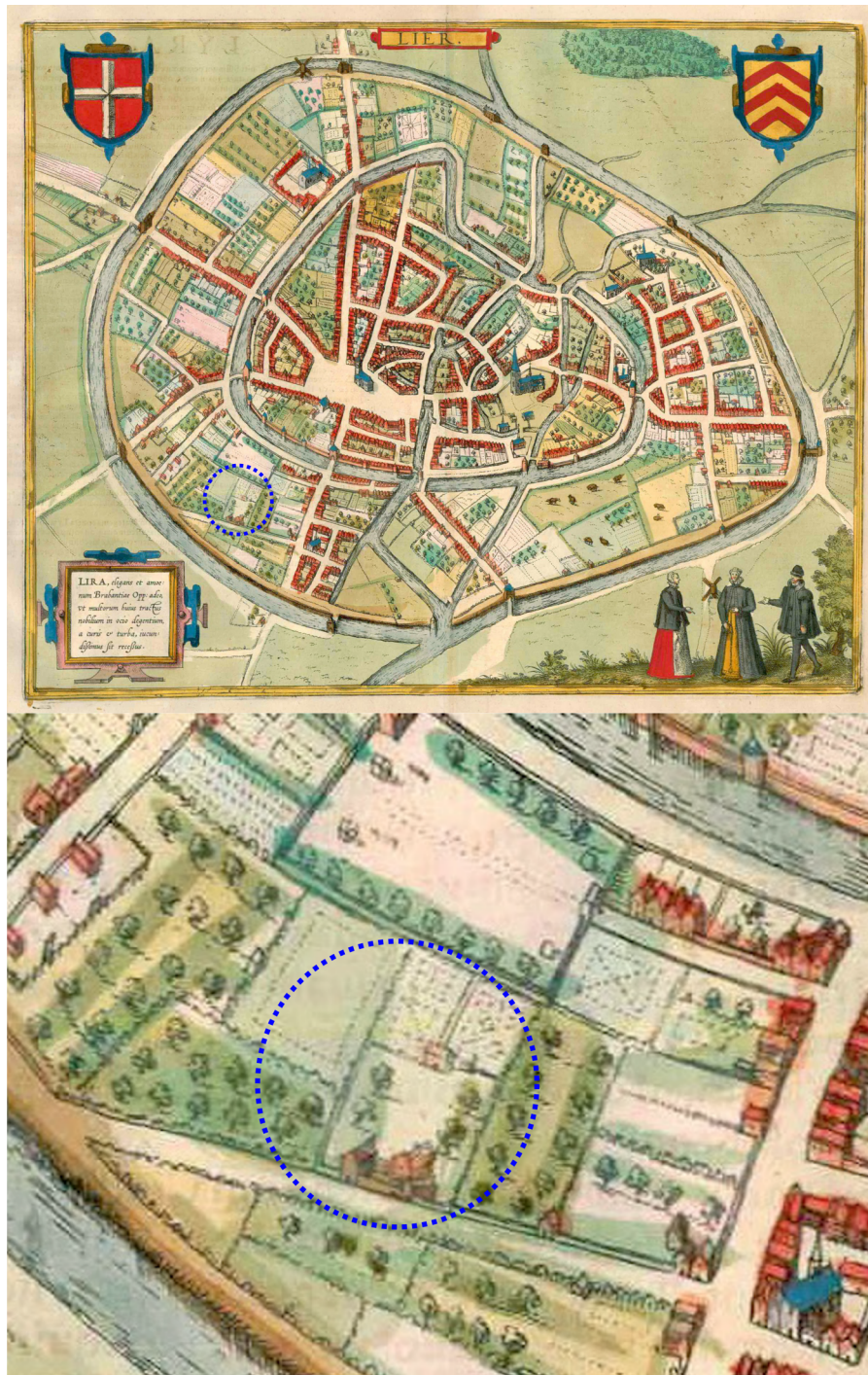

Fig. 1.3: Stadsplattegrond van Braun & Hogenberg (1612) met uitsnede van de zone ter hoogte van het projectgebied.

De Ferrariskaart (ca. 1775) (fig. 1.4) geeft de locatie weer als een zone met moestuinen en akkerland ter hoogte van de boerderij/hovenierswoning 't Paradijs.

Fig. 1.4: Ferrariskaart (ca. 1775) met uitsnede van de zone ter hoogte van het projectgebied.

1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen

Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden worden gezocht om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen). Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen worden beantwoord:

- Welke zijn de waargenomen horizonten?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont worden verklaard?
- Zijn er tekenen van erosie of (andere) verstoringen?
- Is er sprake van één of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Is er een bodemkundige verklaring te geven voor de (partiële) afwezigheid van archeologische sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie worden afgebakend?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funderaire contexten? Zo ja:
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het geschatte aantal individuen?

- *Kunnen de sporen in verband staan met nabijgelegen gekende archeologische vindplaatsen, of bouwkundig of landschappelijk erfgoed?*
- *Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?*
- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*
- *Wat zijn mogelijke maatregelen voor behoud in situ van waardevolle archeologische vindplaatsen die worden bedreigd door de geplande ruimtelijke ontwikkeling?*
- *Indien waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling niet in situ bewaard kunnen blijven:*
 - *Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?*
 - *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*
- *Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?*
- *Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welk type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?*
- *Is de gehanteerde methode effectief gebleken en was een optimale evaluatie van het archeologisch bodemarchief mogelijk? Zo nee, welke alternatieve uitvoeringswijzen kunnen tot betere resultaten leiden?*

2. Werkmethode

Tijdens het veldwerk werd de methode van onderbroken proefsleuven met een breedte van 4 m gebruikt. Op de percelen van het projectgebied werden in totaal 10 proefsleuven (WP) gegraven in een geschrinkt patroon (fig. 2.1). In de westelijke helft van het terrein waren de gronden structureel verstoord door de (ondergrondse) sloop van de gebouwen van het voormalige rusthuis (fig. 2.2). Op één proefsleuf na (WP10) (ter controle) werden hier geen proefsleuven aangelegd.

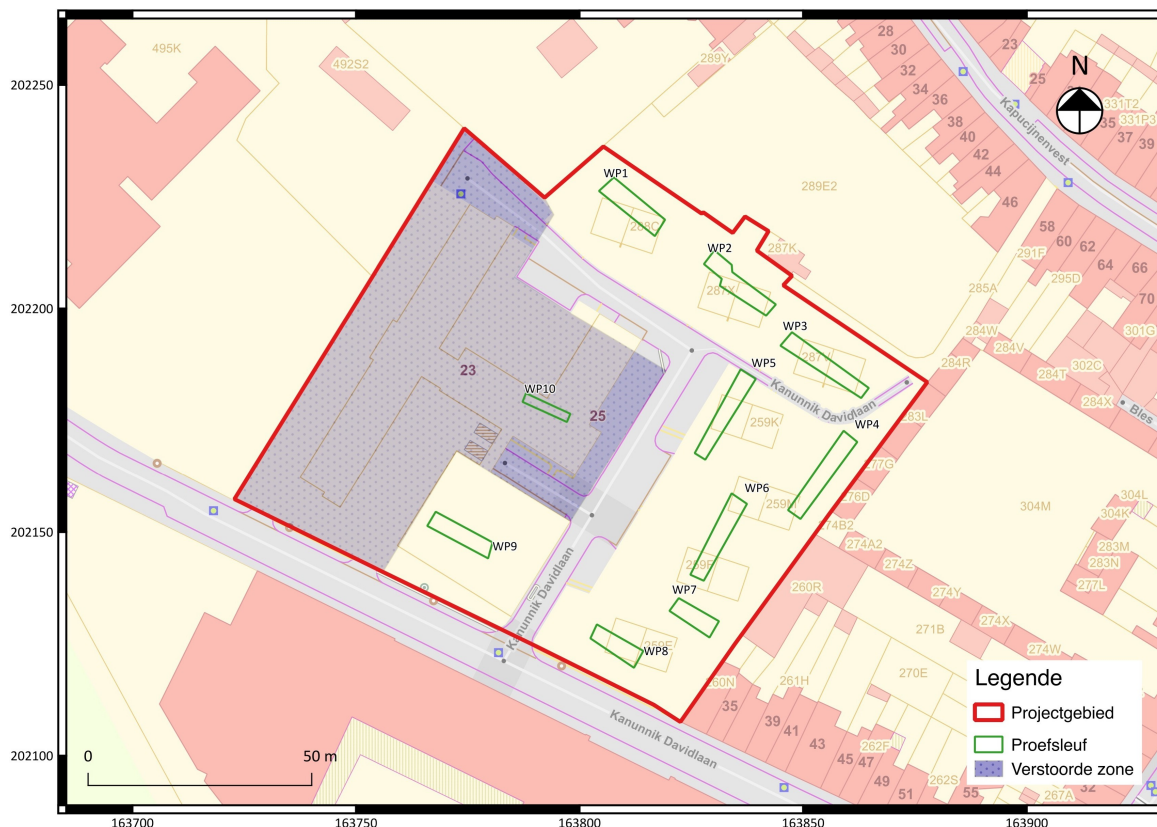

Fig. 2.1: Het sleuvenplan.

De aangetroffen bodemsporen werden opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven⁴. Een selectie van de sporen werd gecoupeerd om de diepte, aard en bewaringstoestand te achterhalen. Artefacten werden per context ingezameld en verpakt. De contouren van de proefsleuven, de locatie van de profielputten, de sporen en de maaiveldhoogtes werden ingemeten met behulp van een GPS-toestel.

Dit tekstgedeelte van het prospectiearchief poogt een algemene interpretatie te verschaffen met betrekking tot het volledige sporen- en vondstenbestand. Dit laatste wordt in de vorm van inventarissen als bijlagen (digitaal) beschikbaar gesteld. Een selectie van diagnostische (dateerbare) mobiele vondsten worden besproken en/of afgebeeld in relatie tot de context waarin deze werden aangetroffen. Contextloze (losse) vondsten worden in regel niet besproken of afgebeeld, tenzij deze relevante informatiewaarde opleveren in functie van de algemene interpretatie van de vindplaats.

⁴ Zie ook bijlage 3 (sporeninventaris).

Fig. 2.2: Zicht op de verstoorde gronden in de westelijke helft van het projectgebied.

3. Analyse

3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Volgens de quartairgeologische kaart bevinden zich binnen het projectgebied fluviatiele afzettingen, afzettingen van het Holocene en mogelijk tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) bovenop eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). De bodemontwikkeling is in het centrum van Lier niet gekarteerd, wegens de intense bebouwing (OB-gronden) (fig. 3.1). In de ruimere omgeving van Lier komen voornamelijk bodems voor die zijn ontwikkeld in zandleemgronden.

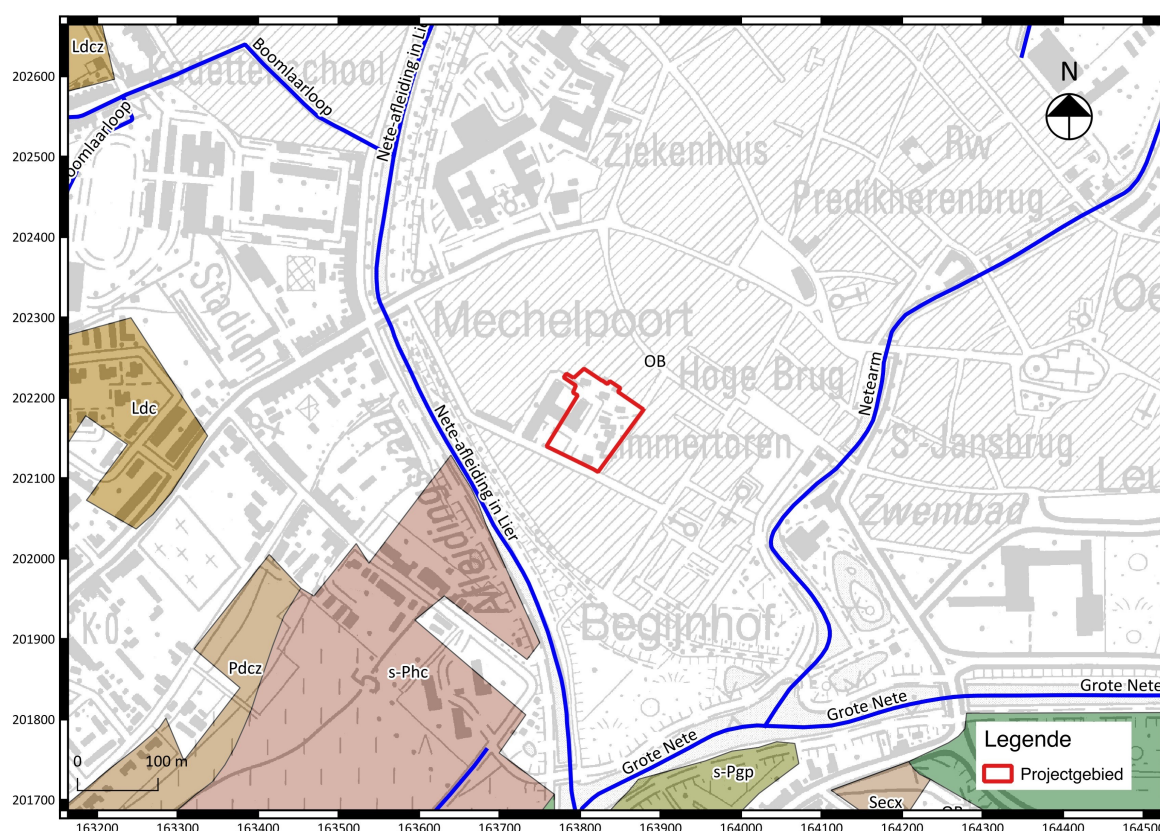

Fig. 3.1: Uitsnede van de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

Tijdens het veldwerk werden twee (referentie-)bodemprofielen geregistreerd door een bodemkundige (L. Fockedeey) (fig. 3.2). Ter hoogte van bodemprofiel 1 (PR1) is sprake van een HTM-horizont (*Human Transported Material*) met een restant van een ploeglaag (Ap-horizont) in de bovengrond. Onder de antropogene bovengrond - vanaf een diepte van ca. 85 cm - is een E/B-horizont in zandleem aanwezig met een geelachtig bruine kleur. Vanaf een diepte van ca. 115 cm onder het maaiveld komt een B2t-horizont voor, bestaande uit bleek olijfgroen tot sterk bruin gevlekte zandleem. Wellicht zijn hier op relatief geringe diepte grofzandige, glauconiethoudende tertiaire sedimenten aanwezig. Ter hoogte van bodemprofiel 2 (PR2) is sprake van een dikke antropogene bovengrond (ca. 75 cm) die rust op een B2t-horizont.

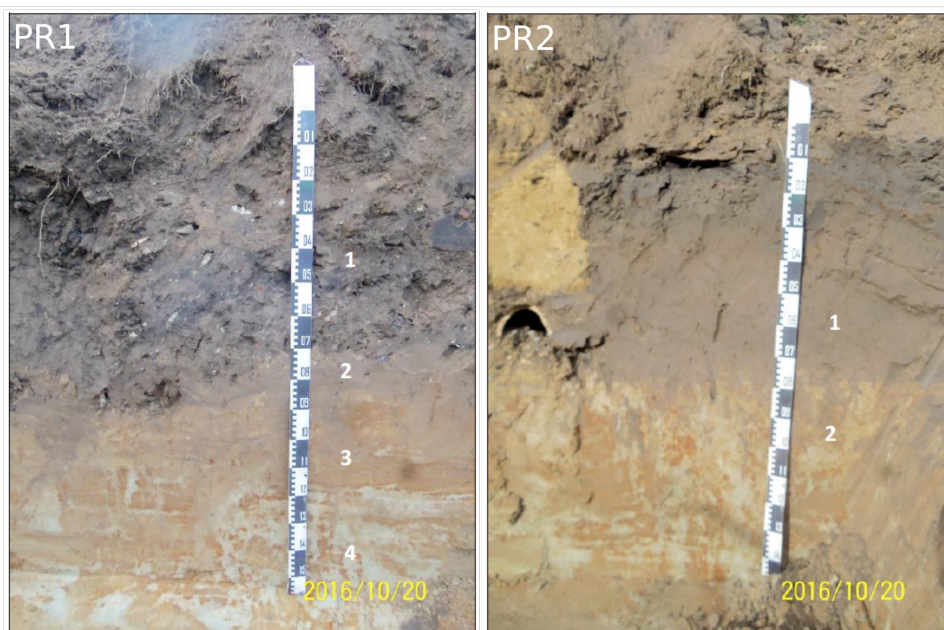

Fig. 3.2: Situering en fotografische opname van de (referentie-)bodemprofielen.

3.2 Het sporen- en vondstenbestand

3.2.1 Proefsleuf 1 (WP1)

In proefsleuf 1 werden zes bodemsporen waargenomen en ingemeten. Hiervan zijn drie sporen (S1, S2 en S16) archeologisch relevant. Het gaat om kleine kuilen met ronde of ovale aflijningen. De zandemige vullingen vertonen een donkerbruine of bruingele kleur. Kuilen S1 en S16 (gecoupeerd) zijn geassocieerd met een relatief grote hoeveelheid artefacten en ecofacten uit de 19de eeuw en worden aldus geïnterpreteerd als restanten van dumpplaatsen van bewoningsafval (afvalcontexten). Opvallend zijn de talrijke consumptieresten van vis en schaaldieren en rookwaar (fragmenten van kleipijpjes) in de vulling van kuil S16.

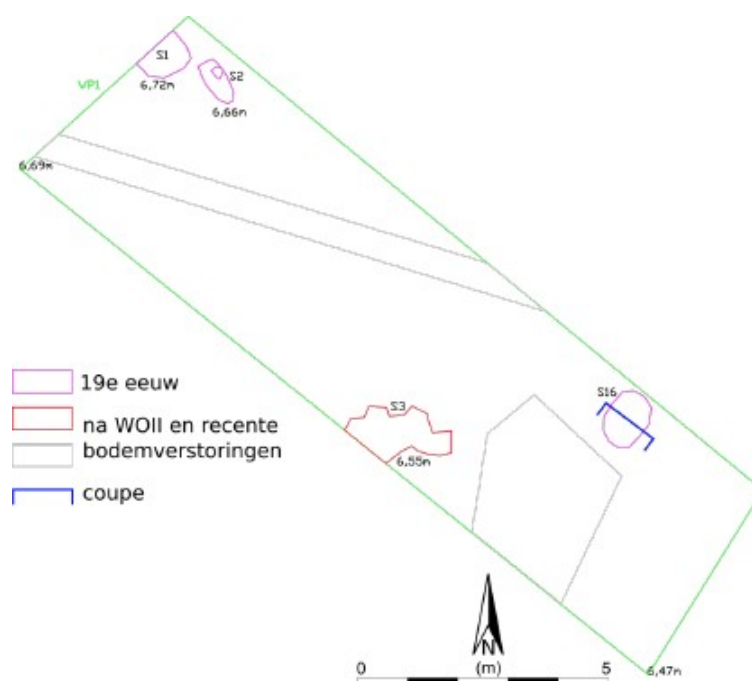

Fig. 3.3: De fasering van de bodemsporen in proefsleuf 1.

Fig. 3.4: Zicht op het profiel van kuil S16.

Fig. 3.5: Selectie van 19de eeuwse artefacten, geassocieerd met kuil S1.

Fig. 3.6: Selectie van handverzamelde consumptieresten van visenschaaldieren uit de vulling van kuil S16.

Fig. 3.7: Selectie van pijpjes in pijpjaarde en porselein (één exemplaar) uit de vulling van kuil S16.

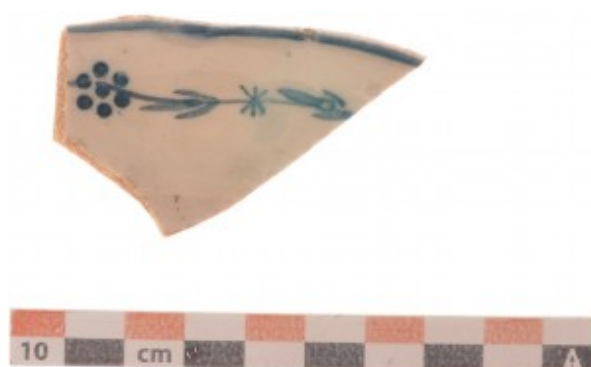
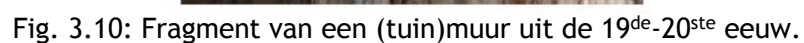
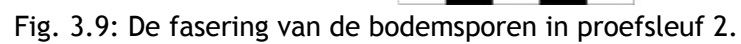

Fig. 3.8: Randfragment van een faience-bord uit de vulling van kuil S16.

In proefsleuf 2 werd een restant van een 19de of 20ste eeuwse (tuin)muur (S4) met NW-ZO oriëntatie aangesneden. De voegen bestaan uit een grijze cementmortel (fig. 3.10). Meer dan de helft van de proefsleuf wordt ingenomen door een structurele bodemverstoring.

3.2.3 Proefsleuf 3 (WP3)

Meer dan de helft van het areaal van proefsleuf 3 wordt ingenomen door een structurele bodemverstoring (ten gevolge van de sloop van voormalige woonhuizen op het terrein). Er werden twee kleine ovale kuilen (S5 en S6) waargenomen en ingemeten. De vullingen bestaan uit donkerbruine zandleem. Bij het opschonen van vulling van kuil S5 in het aanlegvlak werd een bodemfragment van een mineraalwaterfles/jeneverfles in steengoed aangetroffen. Op basis hiervan worden de bodemsporen algemeen gedateerd in de postmiddeleeuwse periode.

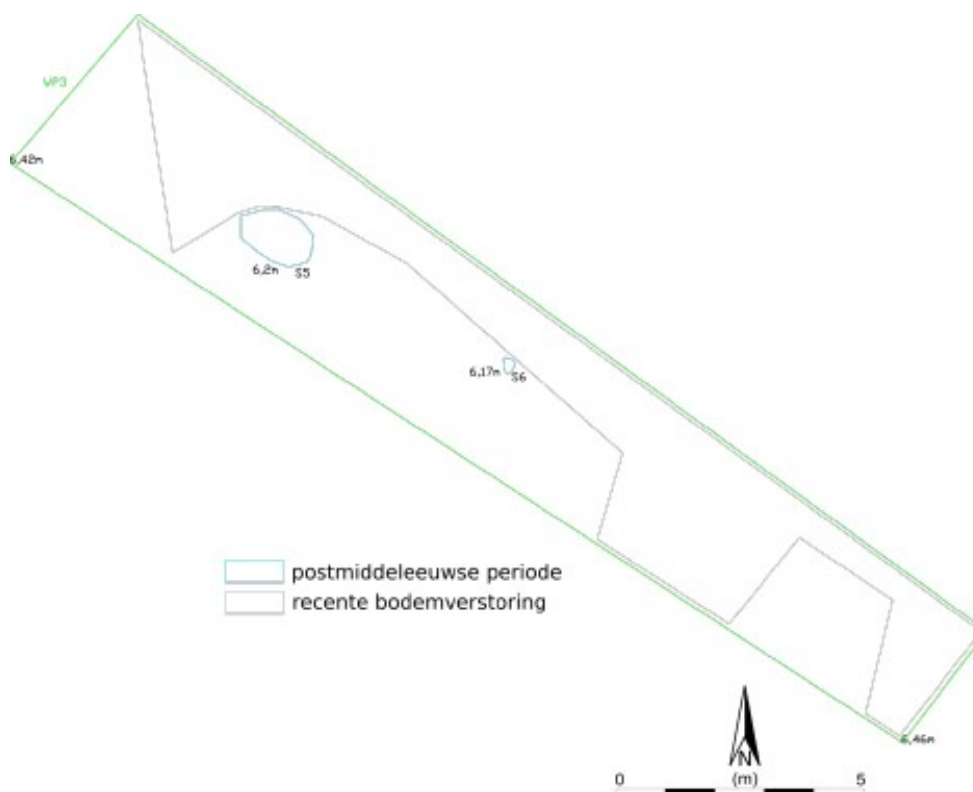

Fig. 3.11: De fasering van de bodemsporen in proefsleuf 3.

Fig. 3.11: Postmiddeleeuwse kuil S5 in het grondvlak.

3.2.4 Proefsleuf 4 (WP4)

Ter hoogte van proefsleuf 4 werden een kuil (S7) en een recente bodemverstoring ingemeten. De kuil met een scherpe, rechthoekige aflijning en donkerbruine vulling kwam tevoorschijn na het verwijderen van een HTM-horizont. De associatie met kleine fragmenten van faience en rood geglazuurd aardewerk doet vermoeden dat het gaat om een postmiddeleeuwse context.

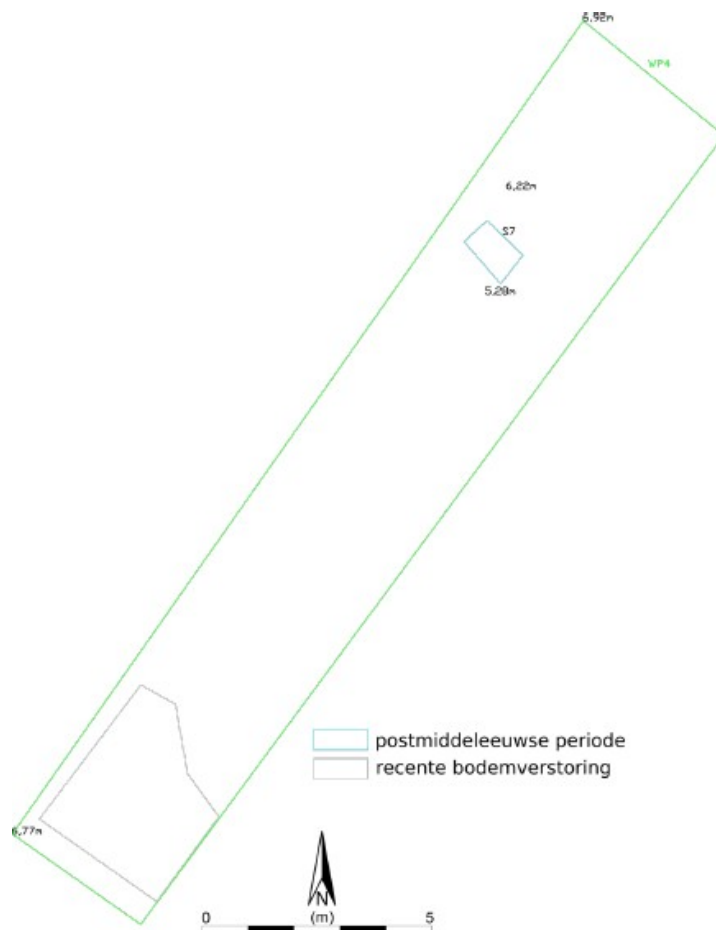

Fig. 3.12: De fasering van de bodemsporen in proefsleuf 4.

Fig. 3.13: Kuil S7 in het grondvlak.

3.2.5 Proefsleuf 5 (WP5)

Het centrale deel van proefsleuf 5 wordt ingenomen door een structurele bodemverstoring. Langs de randen van deze verstoring werden drie kuilen waargenomen en ingemeten. Het gaat om een ronde kuil (S8) en twee rechthoekige exemplaren (S9 en S10). Op basis van de donkere kleurtextuur (bruin) van de vullingen en de scherpe aflijningen wordt ook voor deze sporen een datering in de postmiddeleeuwse periode vooropgesteld, ondanks het ontbreken van diagnostisch vondstmateriaal.

Fig. 3.14: Postmiddeleeuwse kuilen (S8, S9 en S10) in het aanlegvlak van proefsleuf 5.

3.2.6 Proefsleuf 6 (WP6)

Er werden geen archeologisch relevante bodemsporen aangetroffen ter hoogte van proefsleuf 6.

3.2.7 Proefsleuf 7 (WP7)

Er werden geen archeologisch relevante bodemsporen aangetroffen ter hoogte van proefsleuf 7.

3.2.8 Proefsleuf 8 (WP8)

Proefsleuf 8 leverde slechts één bodemspoor op. In de lange, zuidelijke sleufwand werd een gedeelte van een rechthoekige kuil aangesneden. De vulling bestaat uit een dump van bouwpuin (baksteen/ dakpanfragmenten en vensterglas). Er wordt een datering in de 19de of de 20ste eeuw vooropgesteld.

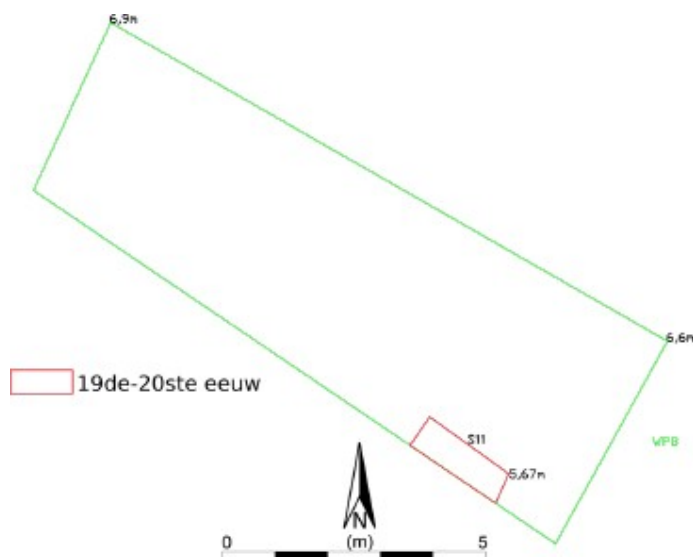

Fig. 3.15: De fasering van de bodemsporen in proefsleuf 8.

Fig. 3.16: Zicht op kuil S11, gevuld met bouwpuin.

3.2.9 Proefsleuf 9 (WP9)

In proefsleuf 9 werden relictten van de boerderij/hovenierswoning van 't *Paradijs* aangetroffen. Het gaat om opgaand muurwerk (S13 en S15), een bakstenen vloer in halfsteens verband (S14) en een ingegraven (water)kuip met houten beschoeiing (S12a) naast een dun afvalpakket (S12b). Het volledige spoorcomplex is geassocieerd met vondstmateriaal uit de 18de-19de eeuw.

Er werd een coupe geplaatst op een deel van het vloerniveau S14. De bakstenen tegels (met een formaat van 23 cm x 11,5 cm x 2,5 cm) zijn ingebed in een laagje kalkmortel. Onder de vloer bevindt zich een grillig afgelijnde bruingrijze vulling dat is geassocieerd met een bodemfragment van rood geglaazuurd aardewerk (periode 16de-18de eeuw).

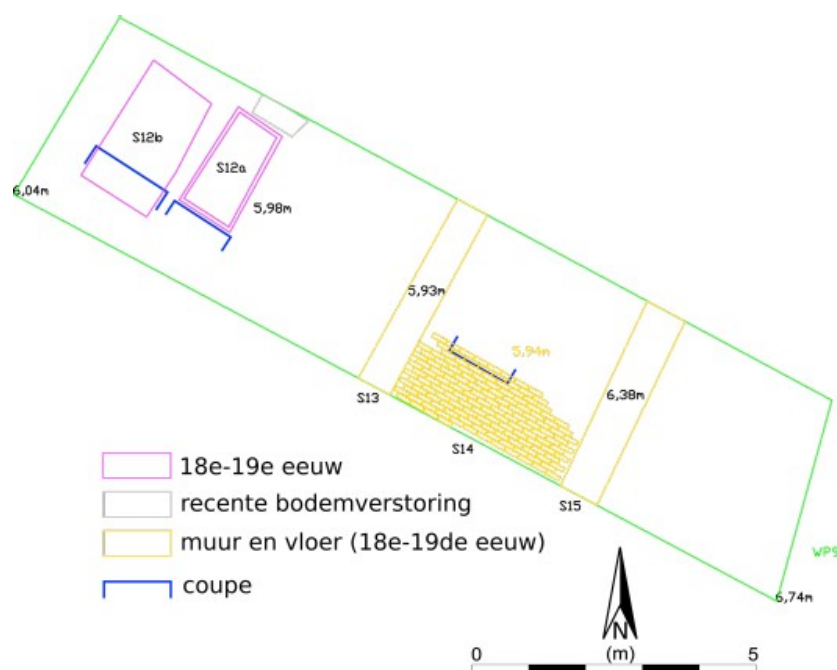

Fig. 3.17: De fasering van de bodemsporen in proefsleuf 9.

Fig. 3.18: Uitsnede van de Ferrariskaart (ca. 1775) met aanduiding van de boerderij/hovenierswoning ter hoogte van 't Paradijs.

Fig. 3.19: Bodemsporen S12a (rechthoekige kuip met houten beschoeiing) en S12b (dun afvalpakket). Beide contexten zijn geassocieerd met vondstmateriaal uit de 18de/19de eeuw.

Fig. 3.20: Detailopname van de zuidelijke kopse kant van de (water)kuip met houten beschoeiing (S12a)⁵.

⁵ Foutief spoornummer op fotobord.

Fig. 3.21: Selectie van het 18de/19de eeuwse vondstmateriaal uit afvalaagje S12b.

Fig. 3.22: Zicht op relictten van de boerderij/hovenierswoning (*'t Paradijs*), bestaande uit opgaand muurwerk (S13/S15) en een bakstenen vloer (S14). Op de vloer is een laagje met steenkoolgruis aanwezig.

Fig. 3.23: Detailopname van het vloerniveau S14 (halfsteens verband).

Fig. 3.24: Coupe op een deel van vloer S14.

3.2.10 Proefsleuf 10 (WP10)

Er werden geen archeologisch relevante bodemsporen aangetroffen ter hoogte van proefsleuf 10.

4. Synthese

4.1 Interpretatie en datering

Er is sprake van een vindplaats zonder complexe verticale stratigrafie: verspreide bodemsporen in de B2t-horizont onder een (dikke) antropogene bovengrond.

De oudste archeologische waarden werden aangetroffen ter hoogte van proefsleuf 9. Het betreft restanten van muren, een bakstenen vloer en een ingegraven (water)kuip met houten beschoeiing. Het spoorcomplex is geassocieerd met vondstmateriaal uit de 18de-19de eeuw. Het gaat met een hoge graad van zekerheid om de relictten van een voormalige boerderij/hovenierswoning dat behoorde bij 't Paradijs (een voormalige tuinzone). Het feit dat het grootste deel van het projectgebied vanaf de Nieuwe Tijd (en wellicht ook vroeger) bestond uit (moes)tuin, biedt een verklaring voor de afwezigheid van een complexe verticale stratigrafie in dit deel van het stadscentrum van Lier.

Het overige sporenbestand wordt op basis van het geassocieerd vondstmateriaal gedateerd in de 19de eeuw. Het gaat om verspreide kuilen die al dan niet zijn opgevuld met een substantiële hoeveelheid (consumptie)afval. Vooral kuil S16 leverde een ruim spectrum aan vondstmateriaal op, nl. consumptieresten van vis en schaaldieren, rookwaar (kleipijpjes) en fragmenten van allerlei soorten (gebruiks)aardewerk.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

- *Welke zijn de waargenomen horizonten?*
- *In hoeverre is de bodemopbouw intact?*
- *Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context?*
- *Waarom kan het ontbreken van een horizont worden verklaard?*
- *Zijn er tekenen van erosie of (andere) verstoringen?*
- *Is er sprake van één of meerdere begraven bodems?*

Binnen het areaal van het projectgebied is sprake van een relatief dikke antropogene bovengrond (tot ca. 75 cm diep) die op vele plaatsen intens is verstoord door recente graafwerkzaamheden (afbraak van gebouwen). Onder de bewaarde delen van de Ap-horizont (ploeglaag) komt een B2t-horizont voor, gevormd in zandleem. Deze horizont vertoont een diffuse overgang naar de sedimenten van het onderliggend tertiair substraat (glauconiethoudend zand).

- Er is geen sprake van begraven bodems.
- Het ontbreken van de natuurlijke A-horizont en de E-horizont (het paleo-loopvlak) met eventueel bijbehorende bodemsporen en artefacten kan worden verklaard door agrarische activiteiten (ploegen).
- Er zijn geen tekenen van natuurlijke erosieprocessen. Wel komen talrijke en uitgestrekte bodemsporen en verstoringen van recente ouderdom voor. Dit kan deels worden verklaard door de sloop (uitgraven van muurwerk, fundamenteën en leidingen) van de voormalige gebouwen op het terrein. Een deel van het archeologisch relevant sporenbestand zal hierdoor (partieel) zijn verstoord.

- *Zijn er sporen aanwezig?*
- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*
- *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*
- *Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?*
- *Is er een bodemkundige verklaring te geven voor de (partiële) afwezigheid van archeologische sporen?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie worden afgebakend?*
- *Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?*

Er werden in totaal 15 bodemsporen van antropogene oorsprong geregistreerd. Talrijke bodemsporen van recente ouderdom (na WOII) en uitgestrekte bodemverstoringen werden ingemeten maar niet consequent (fotografisch) geregistreerd. De sporen tekenen zich duidelijk af in de omringende sedimenten van de B2t-horizont en zijn goed bewaard.

Er is sprake van een vindplaats zonder complexe verticale stratigrafie (verspreide bodemsporen in de matrix van de B2t-horizont onder de antropogene bovengrond).

De oudste archeologische waarden werden aangetroffen ter hoogte van proefsleuf 9. Het betreft restanten van muren, een bakstenen vloer en een ingegraven (water)kuip met houten beschoeiing. Het spoorcomplex is geassocieerd met vondstmateriaal uit de periode 18de-19de eeuw. Het gaat met een hoge graad van zekerheid om relictten van een hovenierswoning/boerderij dat behoorde bij 't Paradijs (een voormalige tuinzone). Het grootste deel van het projectgebied was zeker in de Nieuwe Tijd (en wellicht ook vroeger) in gebruik als een zone met (moes)tuinen, hetgeen een verklaring biedt voor de afwezigheid van vindplaats met complexe verticale stratigrafie.

De overige geregistreerde bodemsporen worden op basis van geassocieerd vondstmateriaal gedateerd in de 19de eeuw. Het betreft verspreide kuilen die al dan niet met een grote hoeveelheid (consumptie)afval zijn opgevuld. Vooral kuil S16 leverde een ruim spectrum aan vondstmateriaal op, nl. consumptieresten van vis en schaaldieren, rookwaar (kleipijpjes) en fragmenten van allerlei soorten gebruiks aardewerk.

- *Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funderaire contexten? Zo ja:*

- *Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?*
- *Wat is de omvang?*
- *Komen er oversnijdingen voor?*
- *Wat is het geschatte aantal individuen?*

Er zijn geen indicaties voor de aanwezigheid van funeraire structuren aangetroffen.

- *Kunnen de sporen in verband staan met nabijgelegen gekende archeologische vindplaatsen, of bouwkundig of landschappelijk erfgoed?*

De oudste archeologische waarden werden aangetroffen ter hoogte van proefsleuf 9. Het betreft restanten van muren, een bakstenen vloer en een ingegraven (water)kuip met houten beschoeiing. Het spoorcomplex is geassocieerd met vondstmateriaal uit de periode 18de-19de eeuw. Het gaat met een hoge graad van zekerheid om relictten van een hovenierswoning/boerderij dat behoorde bij 't Paradijs (een voormalige tuinzone).

- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

De aangetroffen archeologische vindplaats verschaft potentieel bijkomende informatie over de materiële cultuur ter hoogte van dit stadsdeel van Lier omstreeks de periode 18de en 19de eeuw en dit door de aanwezigheid van verspreide afvalkuilen uit deze periode. Er zijn in beperkte mate ook bouwkundige relictten uit de Nieuw en Nieuwste Tijd bewaard in de ondergrond.

Archeologisch gezien is het potentieel op kenniswinst bij verder onderzoek eerder beperkt, vooral door de relatief beperkte aanwezigheid van bodemsporen en door de intense bodemverstoring die het beeld van de ruimtelijke samenhang van de sporen en structuren grotendeels heeft uitgewist. Vele bodemsporen (van deze vindplaats zonder complexe verticale stratigrafie) zijn ook verdwenen door de recente sloop (uitgraven van funderingen en kelderverdiepingen) van de voormalige gebouwen op het terrein.

- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

- Wat zijn mogelijke maatregelen voor behoud *in situ* van waardevolle archeologische vindplaatsen die worden bedreigd door de geplande ruimtelijke ontwikkeling?

- Indien waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling niet *in situ* bewaard kunnen blijven:

- **Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?**
- **Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?**

- Welke vragenstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

- Zijn er voor de beantwoording van deze vragenstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welk type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Er werden geen waardevolle archeologische vindplaatsen afgebakend.

Eventuele maatregelen voor behoud *in situ* worden niet overwogen door de initiatiefnemer van de werken.

- Is de gehanteerde methode effectief gebleken en was een optimale evaluatie van het archeologisch bodemarchief mogelijk? Zo nee, welke alternatieve uitvoeringswijzen kunnen tot betere resultaten leiden?

De gehanteerde prospectiemethode was voldoende effectief voor de evaluatie van de aangesneden archeologische waarden.

5. Besluit

Wegens de toekomstige bouw van een nieuw dienstencentrum met 44 appartementen worden eventuele archeologische waarden in de ondergrond bedreigd. Daarom werd een archeologische evaluatie van het terrein uitgevoerd door middel van een proefsleuvenonderzoek. Op basis van de resultaten van het veldwerk wordt geconcludeerd dat de datawinst bij eventueel verder archeologisch onderzoek (vlakdekkende opgraving) nauwelijks of geen archeologische kenniswinst zal opleveren.

Bibliografie

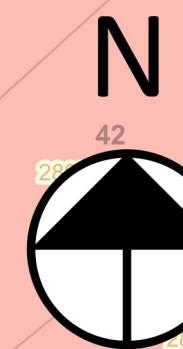
Apers T. & Mestdag B. 2017: *Nota: verslag van resultaten proefputten Lier-Kanunnik Davidlaan*.
(<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/5340>)

REYNS N. & CLAESSENS L. 2016: *Archeologienota: Lier-Kanunnik Davidlaan*, Rapporten All-Archeo bvba 383.
(<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/1255>)

202200

202150

202100

- Legende
- Projectgebied
 - Proefsleuf
 - Spoor
 - Recent
 - Bodemprofiel

163750

163800

163850

163900

Bijlage 2 Fotoinventaris

Vergunningsnummer

(F)oto, (O)verzicht, (PR)ofiel, (V)lak, (C)oupe, (D)etail, (W)erkfoto, (V)ondst, ...

2016-363-OVERZICHT-FO — Volgnummer

(S)poor, (PR)profiel, (SL)euf, (W)erk(P)ut, (L)osse(V)ondst, (P)aleo(B)oring, (M)etaal(D)etectie, ...

2016-363-OVERZICHT-FO	2016-363-S13-FV	2016-363-SL8-FO
2016-363-OVERZICHT-FO	2016-363-S14-FC	2016-363-SL8-FO
2016-363-OVERZICHT-FO	2016-363-S14-FC	2016-363-SL9-FO
2016-363-OVERZICHT-FO	2016-363-S14-FC	2016-363-SL10-FO
2016-363-OVERZICHT-FO	2016-363-S14-FC	2016-363-SL10-FO
2016-363-S1-FV	2016-363-S14-FC	
2016-363-S1-FV	2016-363-S14-FD	
2016-363-S2-FV	2016-363-S14-FV	
2016-363-S3-FV	2016-363-S14-FV	
2016-363-S3-FV	2016-363-S14-FV	
2016-363-S4-FV	2016-363-S15-FV	
2016-363-S4-FV	2016-363-S15-FV	
2016-363-S4-FV	2016-363-S15-FV	
2016-363-S5-FV	2016-363-S16-FC	
2016-363-S6-FV	2016-363-S16-FC	
2016-363-S7-FV	2016-363-S16-FV	
2016-363-S8-FV	2016-363-SL1-FO	
2016-363-S9-FV	2016-363-SL1-FO	
2016-363-S10-FV	2016-363-SL1-FO	
2016-363-S11-FV	2016-363-SL2-FO	
2016-363-S11-FV	2016-363-SL2-FO	
2016-363-S12A-FC	2016-363-SL2-FO	
2016-363-S12A-FC	2016-363-SL3-FO	
2016-363-S12A-FD	2016-363-SL3-FO	
2016-363-S12A-FD	2016-363-SL3-FO	
2016-363-S12A-FD	2016-363-SL4-FO	
2016-363-S12A-FD	2016-363-SL4-FO	
2016-363-S12B-FPR	2016-363-SL4-FO	
2016-363-S12A-FV	2016-363-SL4-FO	
2016-363-S12A-FV	2016-363-SL5-FO	
2016-363-S12A-FV	2016-363-SL5-FO	
2016-363-S12A-FV	2016-363-SL5-FO	
2016-363-S12A-FV	2016-363-SL6-FO	
2016-363-S12A-FV	2016-363-SL6-FO	
2016-363-S13-FV	2016-363-SL7-FO	
2016-363-S13-FV	2016-363-SL7-FO	

Bijlage 3 Sporeninventaris

Afkortingen:

Aflijsing/Bewaring:		Kleur:		Kleur:		Textuur/Materiaal:		Bijmenging/Mortel:		Vondsten:	
Re	Redelijk	L-	Licht	gevl.	gevekt	Re	Redelijk	AM	Asmortel	An	Andere
Ze	Zeer	D-	Donker	gelg.	gelaagd	Ze	Zeer	Be	Beton	Bo	Bouwceramiek
				gebr.	gebrokkeld			Bio	Bioturbatie	Ce	Ceramiek
S	Scherp	Br	Bruin	hom.	homogeen	Za	Zacht	Bo	Bouwceramiek	Fa	Faunaresten
D	Diffuus	Gl	Geel	het.	hetogeen	Ha	Hard	BS	Baksteen	Fl	Floraresten
		Go	Groen			Va	Vast	Ce	Cement	Gl	Glas
Sl	Slecht	Gr	Grijs	m.	met	Lo	Los	CeM	Cementmortel	Ku	Kunststof
Go	Goed	Or	Oranje	k.	kern			DKS	Doornikse KS	Le	Leder
		Rd	Rood	r.	rand	Z	Zand	Fe	IJzerconcreties	Li	Litisch materiaal
Var	Variabel	Wt	Wit			L	Leem	Fe-slak	IJzerlak	Me	Metaal
Nat	Niet af te lijnen	Zw	Zwart	vl.	vlekken	K	Klei	FeZS	IJzerzandsteen	Mu	Munt
		Bl	Blauw	sp.	spikkels	V	Veen	Glau	Glauconiet	Na	Natuursteen
		Pr	Purper	lg.	lagen			HK	Houtskool	Pi	Pijpaarde
		Rz	Roze	lgs.	laagjes			Hu	Humus	St	Staalname
				br.	brokken			K	Kalk		
				fi.	fibers			KM	Kalkmortel		
				to.	tongen			KS	Kalksteen		
				wi.	wiggen			KW	Kwarts		
				le.	lenzen			KZM	Kalkzandmortel		
								KZS	Kalkzandsteen		
								LS	Leisteen		
								Me	Mergel		
								Mg	Mangaan		
								NS	Natuursteen		
								SK	Steenkool		
								TG	Tegel		
								TM	Trasmortel		
								VL	Verbrande leem		
								ZM	Zandmortel		
								ZS	Zandsteen		

Sommige afkortingen zoals kleur en textuur worden ook gebruikt bij de beschrijving van de mortel.

Het archeologisch vooronderzoek aan de Kanunnik Davidlaan te Lier

Spoor	Proefsleuf	Vlak	Aard	Vorm / Verband	Aflijning / Bewaring	Kleur	Textuur / Materiaal LxBxH (cm.)	Bijmenging / Mortel	Vondsten	(Bewaarde) afmetingen LxBxH (cm.)	Datering	Opmerkingen
1	1	1	Kuil	Niet zichtbaar	ReD	gevl. DBr	Z>L	HK, BS		85xx		
2	1	1	Kuil	Ovaal	ReD	gevl. Br-Gl	Z>L	HK, BS		90x50x		
3	1	1	Kuil	Onregelmatig	Var	gevl. DBr-Gl	Z>L	Plastiek, Bo		160xx		
4	2	1	Muur	Kruis verband	Variabel							
5	3	1	Kuil	Ovaal	ReS	gevl. DBr-Gl	Z>L	HK, BS		195x150x		
6	3	1	Kuil	Ovaal	ReS	gevl. DBr-Gl	Z>L	Fe-vl		28x25x		
7	4	1	Kuil	Rechthoekig	ReS	gevl. DBr	Z>L	HK, BS, Bo		110x80x		
8	4	1	Kuil	Cirkel	ReS	gevl. DBr	Z>L	HK, Bo, BS		170x170x		
9	4	1	Kuil	Rechthoekig	ReS	gevl. DBr	Z>L	HK, Bo, BS		185x185x		
10	4	1	Kuil	Rechthoekig	ReS	gevl. DBr-Gr	Z>L	HK, Bo, BS		185x95x		
11	8	1	Kuil	Rechthoekig	ZeS	gevl. DBr-Zw	Z>L	Bo, BS, Tg, Vlak glas		190xx		
12	8	1	Kuip	Rechthoekig	ReS		Z>L			180xx80		
13	8	1	Muur		Variabel							
14	8	1	Vloer		ReGo							
15	8	1	Muur		Variabel							
16	8	1	Kuil	Ovaal	ReS	gevl. Br-Gl	Z>L	Bo, BS		70x70x32		

Bijlage 4 Vondsteninventaris

Totaal: 116

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling					N	MAE	M (gr)
	2	Kuil							1		
Glas	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	1	

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling					N	MAE	M (gr)
	12A								5		
Ceramiek	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	4	
2016-363-S12A-Ce51	Wielgedraaid (P)ME oxiderend gebakken				1		2			3	
2016-363-S12A-Ce54	Wielgedraaid Tinglazuur (maj/fai)	Bord				1				1	

Het archeologisch vooronderzoek aan de Kanunnik Davidlaan te Lier

2016-363-12B-Ce53	Wielgedraaid Steengoed				1						1
2016-363-12B-Ce00	Fragmenten	Spinschijf									1
Faunaresten	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Kop	Romp	Poten	Tanden	Arch. vol.		1
2016-363-12B-Fa00	Onbepaald			Slakkenhuis							1
Glas	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.		4
2016-363-12B-Gl12	Vlak glas Groen	Vensterglas									2
2016-363-12B-Gl22	Hol glas Groen	Fles									1
2016-363-12B-Gl00	Onbepaald	Kraal									1
Metaal	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Boven	Midden	Onder	Additieven	Arch. vol.		1
2016-363-12B-Me60	Lood	Onbepaald									1
Pijpaarde	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Kop	Steel	Mondstuk	Stempel	Arch. vol.		1
2016-363-12B-Pi10	Kleipijpje			Steelfragment							1

Bijlage 2

Profielbeschrijving(en) bij het proefsleuvenonderzoek te Lier-Kanunnik-Davidlaan (2016-363)

Ludo Fockedey

A. Profiel 1

1. Algemene gegevens

1. Beschrijver :	Ludo Fockedey, Studiebureau Archeologie.
2. Soort onderzoek :	Archeologisch: proefsleuven
3. Plaats :	Lier – Kanunnik Davidlaan.
4. Hoogteligging :	7,58 m TAW.
5. Coördinaten :	Lambert X: 163820,91; Y: 202218,44.
6. Datum :	20/10/2016.
7. Tijdstip :	08:39 u.
8. Landgebruik en vegetatie :	Stadstuin, gras.
9. Weersomstandigheden :	Zonnig, 11 °C.
10. Oriëntatie :	Z.
11. Bodemeenheid :	OB: bebouwde zone.
12. WRB:	Technosols/Not Surveyed.

2. Profielbeschrijving

H1

0-70 cm: HTM: zandleem met puin; bruin tot donkerbruin (10 YR 3-4/3); massief; scherpe ondergrens,

H2

70-83 cm: Ap: zandleem; bruin (10 YR 4/3); massief; veel houtskoolspikkels; scherpe, rechte ondergrens,

H3

83-115 cm: E/B: zandleem; geelachtig donkerbruin tot geelachtig bruin (10 YR 4-5/6); massief; scherpe, rechte ondergrens,

H4

115-159 cm: B2t: zandleem; bleek olijf (5 Y 6/3) tot sterk bruin (7,5 YR 4/6); massief.

Dieper mogelijk glauconiethoudend, grofzandig tertiair.

3. Foto

B. Profiel 2

1. Algemene gegevens

1. Beschrijver :	Ludo Fockedeij, Studiebureau Archeologie.
2. Soort onderzoek :	Archeologisch: proefsleuven
3. Plaats :	Lier – Kannunik Davidlaan.
4. Hoogteligging :	7,23 m TAW.
5. Coördinaten :	Lambert X: 163830,91; Y: 202148,44.
6. Datum :	20/10/2016.
7. Tijdstip :	10:12 u.
8. Landgebruik en vegetatie :	Stadstuin, gras.
9. Weersomstandigheden :	Zonnig, 11 °C.
10. Oriëntatie :	W.
11. Bodemeenheid :	OB: bebouwde zone.
12. WRB:	Technosols/Not Surveyed.

2. Profielbeschrijving

H1

0-75 cm: Ap: zandleem; grijsachtig zeer donkerbruin (10 YR 3/2); massief; veel houtskoolspikkels; wormengangen die tot in de onderliggende horizont doorlopen; onregelmatige, rechte ondergrens,

H2

75-140 cm: B2t: zandleem; bleek olijf (5 Y 6/3) tot sterk bruin (7,5 YR 4/6); massief.

Dieper mogelijk glauconiethoudend, grofzandig tertiair.

G(rond)W(ater)T(afel) : cm.

Opmerking :

Mogelijk gaat het hier om een plaggenprofiel.

3. Foto

